Balanç de l'aplicació de la Llei 17/1990 de museus

F. XAVIER MENÉNDEZ I PABLO
Museòleg

Cuando el consejo de redacción se planteó el tema del dossier central del número 2 de la revista, llegó a la conclusión de que, tras quince años de vigencia de la Ley de museos de 1990, era conveniente hacer una valoración de su impacto y un análisis de su cumplimiento. Dicho y hecho. Se segmentaron los diversos aspectos que prevé dicha ley y se adjudicaron a un conjunto de reconocidos profesionales de la museología catalana, quienes, de una u otra manera, han sido protagonistas, usuarios, espectadores, sufridores o beneficiarios de la misma.
A fin de enmarcar globalmente el balance de esta ley y hacer una valoración general de su desarrollo y de su aplicación, así como para conocer brevemente sus antecedentes y contextualizar su aprobación desde el punto de vista político, el autor intentará trazar una crónica general de lo que ha representado para Catalunya nuestra Ley de museos. En esta crónica incluiremos el análisis de los museos nacionales, una cuestión capital de la ley, muy ligada a su génesis y aprobación. Por lo tanto, aquí nos referiremos específicamente a los grandes museos catalanes cabecera de las redes temáticas del sistema, es decir, los museos nacionales ya creados y los que se han de crear, sin olvidar su despliegue territorial (las secciones de los museos nacionales) y los museos de interés nacional.

EL LLARG CAMÍ CAP A LA LLEI DE MUSEUS (1980-1990)

Com és sabut, la primera dècada de la Generalitat recuperada, en matèria museística -com en tantes altres matèries- va estar marcada per la picabarella institucional, centrada en el debat sobre la titularitat i la gestió dels grans museus barcelonins destinats a ser museus nacionals, mentre la majoria dels museus catalans, els locals, resistien com podien gràcies a ajuntaments i lletraferits locals (vegeu sobre aquesta etapa A.D. 1988; Menéndez, 1989; i García, Menéndez, 1999).

La Generalitat, governada pel centre dreta nacionalista (CiU) des de 1980, es va trobar que les grans institucions museístiques de referència, aquelles cridades a ser els grans museus del país, i que havien estat majoritàriament creades per la Mancomunitat o per la Generalitat Republicana, estaven en mans de dues administracions de caràcter local, l'Ajuntament de Barcelona i la Diputació de Barcelona (aquesta darrera institució qüestionada políticament), que estaven governades per equips de govern d'esquerres encapçalats pel PSC. Ambdues institucions havien fet tasques de suplència durant la fosca i llarga nit del franquisme, des que els rebels que van guanyar la guerra adjudicaren el 1939 els museus gestionats per l'antiga Junta de Museus de Barcelona a l'Ajuntament de Barcelona (com el Museu d'Art de Catalunya, el d'Art Modern, o els de Ciències) i a la Diputació (com l'Arqueològic, el Marítim o Empúries).

When the editorial committee put forward the idea of a central dossier for number 2 of the review they concluded that now, fifteen years after the 1990 Museums Act, was a good time to evaluate its impact and to analyse how far it was being complied with. No sooner said than done. The various aspects of the act were divided up amongst a group of well-known experts in Catalan museology who have in one way or another been participants, users, audience, sufferers or beneficiaries of this act.
The author bases this chronicle on what our Museums Act has represented for Catalonia by giving an overall context for evaluating and assessing its development and application, after a brief outline of its origins and political background. In this chronicle, I have included an analysis of our national museums, one of the Act's key issues, and closely linked to its origins and eventual approval. I therefore make specific reference to the hub museums in the Catalan system's thematic networks, in other words our national museums, both those we have and those we need, including territorial outposts (departments of the national museums) and other museums of national interest.

Així doncs, la nova Generalitat començava un nou periple, amb un Estatut de Catalunya acabat d'estrenar que li atorgava competència exclusiva en matèria de cultura, però que no tenia ni un sol museu a gestionar. L'única excepció era el Museu Nacional Arqueològic de Tarragona, de titularitat estatal, la gestió del qual fou transferida a la Generalitat el 1982 (conservant l'Estat la titularitat, però). A d'altres autonomies, el nous governs partiren dels museus traspassats de l'Estat per començar a caminar. Però les autoritats franquistes no s'atreviren el 1939 a adjudicar a l'Estat les grans institucions culturals catalanes. Potser van voler fer un "gest". Si ho va ser, en qualsevol cas, això va deixar el conseller Max Cahner, conseller de Cultura de 1980 a 1984, amb les mans buides, i és per això que va dissenyar una sèrie de mesures normatives i legals destinades a fer-se amb el control i la titularitat dels museus de la Diputació i l'Ajuntament de Barcelona. Es tractava de dues iniciatives de tipus confiscador, que van fracassar estrepitosament (per a més detalls, vegeu Menéndez, 1989).

El primer intent va ser el Decret 190/1981, de 3 de juliol, de reestructuració de la Junta de Museus de Catalunya (DOG núm. 147 de 31.7.1981, pàg. 828), pel qual la Generalitat assumia les antigues funcions de la JMB i creava un patronat amb majoria de la Generalitat. Aquest Decret era un nyap jurídic, i hauria estat considerat nul de ple dret per qualsevol tribunal si hagués estat recorregut. Però no va caldre, perquè la Generalitat mai el va aplicar. La Generalitat no podia regular un òrgan -la JMB- creat per dues altres institucions sobiranes, Ajuntament i Diputació, i menys per decret.

El segon intent va ser el primer Projecte de llei de museus presentat al Parlament, tramès pel conseller Cahner el juliol de 1983. El projecte seguia l'estela del *Llibre blanc dels museus* elaborat el 1983 (GENERALITAT, 1984). L'articulat, lluny de regular globalment el sistema museístic català, se centrava en la creació de tres grans museus nacionals: el d'Art, el d'Arqueologia i el de Ciència i Tècnica, i això representava a la pràctica la confiscació als seus propietaris, en els dos primers casos, dels museus que els havien de constituir. Ens referim al MAM i al MAC, entre d'altres, nuclis durs del Museu d'Art, en mans de l'Ajuntament de Barcelona; i al MAB i a Empúries, entre d'altres, embrions del d'Arqueologia, que gestionava la Diputació de Barcelona. El projecte no fou aprovat perquè va decaure a la fi de la legislatura, abans que fos debatut. CiU no va pressionar perquè no tenia majoria suficient. A més del desacord manifest i públic de l'Ajuntament de Barcelona i dels professionals de museus (nucleats llavors entorn de l'ATMC), els partits d'esquerra (PSC, PSUC i ERC) també s'hi oposaven i llavors tenien majoria absoluta. PSC i PSUC van presentar fins i tot sengles esmenes a la totalitat amb text alternatiu (vegeu Menéndez, 1989, p. 112-113).

El fet és que per múltiples raons la Generalitat i les dues administracions locals esmentades no varen ser capaces de posar-se d'acord a l'hora de com-

1. Vapor Aymerich, Amat i Jover. Fotografia: Arxiu fotogràfic del mNACTEC (Teresa Llordés)
2. Museu Etnològic del Montseny. La Gabella.
3. Museu Torre Balldovina. Fotografia: Arxiu d'Imatges del Museu Torre Balldovina de Santa Coloma de Gramenet

partir la gestió i convertir en museus nacionals els grans museus de la ciutat que tenien abast i vocació nacional. El fons del problema era competencial, però també pressupostari. L'Ajuntament i la Diputació no es negaven a traspassar els museus. Estaven gestionant uns equipaments que no els pertocava i creien que s'havia de posar fi a la suplència i poder destinar els recursos que esmerçaven a competències pròpies, per la qual cosa estaven encantats de poder negociar amb la Generalitat un traspàs gradual. Per això defensaven l'establiment d'un acord bilateral, però no acceptaven la imposició ni que es vulnerés l'autonomia local. En canvi, CiU anteposava sobretot la primacia institucional i pretenia imposar sense negociació prèvia, per dret competencial, i per llei, no només el traspàs dels centres, sinó també els dels pressupostos que hi destinaven els seus actuals titulars.

L'estratègia confiscatòria i annexionista del Govern de la Generalitat i del conseller Cahner havien fracassat totalment. La prova és que el 1984, ja amb el segon govern Pujol, el nou conseller Joan Rigol no va a tornar a presentar el projecte de llei, tot i que ara CiU disposava de majoria absoluta. Rigol va entendre que jurídicament el plantejament era insostenible, i va optar, com és ben conegut, pel diàleg institucional. El 1985 va néixer i morir, quasi al mateix temps, l'anomenat Pacte Cultural. Rigol va intentar concertar amb l'Ajuntament de Barcelona i amb les diputacions, i amb l'oposició política, els grans trets de la política cultural, però el mateix president Pujol avortà *de facto* l'experiència (Menéndez, 1989, p. 115).

El nou conseller, Joaquim Ferrer, va tornar a repetir la mateixa estratègia confiscatòria i espoliadora i trameté, al febrer de 1987, un nou projecte de llei de museus al Parlament, molt semblant al projecte de 1983 (vegeu-ne el contingut a Menéndez, 1989, p. 115-116). La diferència era tàctica: com que ja veien que les lleis de règim local blindaven els drets de l'Ajuntament i la Diputació,

4

5

ara emmarcaven *de facto* l'annexió dels museus en litigi en el marc de les noves lleis d'ordenació territorial que es van aprovar al Parlament el 1987, les famoses LLOT (municipal, de comarques, de supressió de la Corporació Metropolitana i de nou règim de les diputacions), pensant que així tindrien força legal -almenys en el cas dels museus de les diputacions- . Aquest segon intent de llei de museus, qualificada com a LLOT museística, i qüestionada per la Federació de Municipis de Catalunya i per tota l'oposició, tampoc fructificarà ja que la dissolució del Parlament i la convocatòria de les terceres eleccions al Parlament va sorprendre el projecte al Consell Consultiu. La Llei tornà a decaure i va ser retornada al Govern. Per segona vegada, el Grup Socialista presentava una esmena a la totalitat amb text alternatiu (Menéndez, 1989, p. 116-117). El projecte de llei representa per tant un nou fracàs de l'estratègia intervencionista del Consell Executiu i un nou exponent de la manca de diàleg i entesa institucional. Una estratègia confiscatòria, per cert, només aplicada a les administracions locals, propietàries de determinats grans museus, però que mai es dirigí cap al major propietari de museus de Catalunya, l'Església catòlica. Els museus eclesiàstics mai varen ser qüestionats, ni per la llei, ni per l'acció de govern. Un exemple d'aquest doble raser és que fins i tot hem pagat (els ciutadans) un nou museu a l'Església (Vic) i ni tan sols els poders públics poden nomenar el director.

EL DEBAT I L'APROVACIÓ DE LA LLEI 17/1990 DE MUSEUS

El 19 de febrer de 1990, essent conseller de Cultura Josep Guitart, el Consell Executiu va aprovar un nou avantprojecte de llei de museus que va remetre al Parlament el dia 28. Després del corresponent debat en ponència i comissió, el Ple de la Cambra aprovava el projecte el 17 d'octubre de 1990, que va ser publicat al DOGC al mes següent (Llei 17/1990, de 2 de novembre, de museus; DOG núm. 1367 de 14.11.1990).

Es presentaren 146 esmenes parcials a l'articulat, però cap a la totalitat (inicialment es van presentar, però es retiraren sense debatre) (per a més detalls sobre la tramitació, les diverses esmenes i el procés d'aprovació, vegeu Menéndez, 1990 a i b).

I és que ara ens trobem immersos en un nou clima polític. Tot i que la proposta legislativa no oferia grans canvis en relació amb el model anterior -es mantenia la classificació de museus en cinc classes: nacionals, d'interès nacional, comarcals i locals, monogràfics, i altres museus, i es creaven els tres museus nacionals ja esmentats, així com els Serveis d'Atenció als Museus i la Junta de Museus de Catalunya-, hi havia un bona disposició a un cert acord de mínims entre el Govern de CiU i les administracions locals governades pels socialistes.

La veritat és que en el tràmit parlamentari hi va haver transacció de moltes esmenes que van millorar notablement el text. Per exemple, es va introduir

4. i 5. Interior del Museu Nacional d'Art de Catalunya. © de la fotografia: MNAC

6. Vista general d'Empúries. Fotografia: MAC-Empúries

l'establiment d'un programa anual d'ajuts econòmics als museus locals i comarcals (que posteriorment no es va materialitzar en alguns exercicis). En canvi, CiU es va negar a acceptar propostes de l'oposició, com ara l'elaboració d'un mapa de museus com a instrument de planificació, proposta avalada per totes les forces d'esquerra.

El projecte inicial mantenia la creació dels museus nacionals d'Art i d'Arqueologia de forma unilateral (en el cas de l'Arqueològic, aplicant la LLOT de diputacions), mentre que les esmenes de les esquerres defensaven la seva creació «per conveni» entre la Generalitat i els seus titulars (Diputació i Ajuntament de Barcelona). Finalment, una ronda negociadora entre el conseller Guitart, el portaveu parlamentari socialista, l'Ajuntament i la Diputació van permetre un acord parcial en la matèria que es va concretar en esmenes aprovades en el mateix Ple, en el darrer moment.

De fet, com he mantingut en altres ocasions, el que es va produir fou un pacte, entre la Conselleria i l'Ajuntament, que he qualificat en ocasions com el «Pacte del Nacional», és a dir, un pacte sobre el Museu Nacional d'Art. Això va permetre acordar la creació del MNAC per consens, amb una composició del patronat compartida.

En canvi, la Diputació només va obtenir de la negociació incloure en el redactat un període d'un any de termini per arribar a un acord amb la Generalitat abans de procedir al traspàs obligatori del MAB, Empúries i Olèrdola, en aplicació de les LLOT. Pel que fa a Empúries, també es va donar per satisfeta amb una esmena transaccional pactada que establia que seria objecte d'un acord específic amb d'altres administracions. La intenció era possibilitar una solució consorcial per a Empúries que li garantís un estatus diferenciat i autònom dins del Museu d'Arqueologia. Aquest acord -més verbal que literal- no es va acomplir. Finalment, la Llei mantenia l'addicional que transferia -a més del MAB i Empúries- tots els museus i serveis museístics de les diputacions a la Generalitat, en aplicació de la LLOT de diputacions. Aquesta disposició mai es va materialitzar. Després veurem com el MAC es va constituir finalment amb els museus de la Diputació de Girona i de Barcelona perquè va haver-hi acord polític. Doncs bé, el Govern de CiU mai va fer res per aplicar aquella disposició confiscatòria a les altres diputacions, Tarragona i Lleida, governades per CiU.

És difícil demostrar documentalment quin suport va tenir la Llei de museus per part dels grups parlamentaris. Al plenari del Parlament, en debatre una llei, es voten únicament les esmenes vives i les transaccionals, i al final del procés, un cop introduïdes les esmenes, no té lloc una aprovació de totalitat de la llei. A cada esmena cada grup vota el que creu, i s'aprova allò que té majoria. L'oposició va votar en contra de molts articles mitjançant esmenes parcials, tot i que per majoria van quedar aprovats. Finalment, es van apro-

var, de vegades per unanimitat, les esmenes pactades i *transaccionades* que sí que van representar canvis respecte de l'articulat original. Per tant, és inexacte afirmar -com de vegades s'ha dit- que la Llei de museus de 1990 va ser aprovada per consens o per unanimitat. No és veritat que ERC, PSC i IC votessin a favor: simplement van votar a favor d'uns articles i en contra d'altres. No es pot dir que l'oposició aprovés la Llei, però tampoc es pot afirmar que la rebutgés. La veritat de tot plegat és que el «Pacte del Nacional» va condicionar el debat, i va imposar un cert consens polític entorn del buc insígnia, el MNAC, que va tapar tota la resta. Així va quedar fora de l'acord el mapa de museus, els museus locals, la presència de professionals a la JMC i altres aspectes tècnics que s'havien proposat i que milloraven la Llei. I també va quedar fora la Diputació, que va veure com s'aprovava -tot i el vot contrari de PSC i IC- un procediment de traspassos via LLOT. Per tant, la Llei de museus és el resultat de la majoria absoluta de CiU amb un acord parcial amb el PSC per que fa al MNAC, acord que va rebaixar la crítica o el rebuig de l'oposició a la globalitat de la Llei.

7. Porta d'entrada a la ciutat romana d'Empúries. Fotografia: MAC-Empúries

EL DESPLEGAMENT REGLAMENTARI

La majoria de les matèries en què la Llei de museus remetia a un posterior reglament van ser incloses en el Decret 35/1992, de 10 de febrer, de desplegament parcial de la llei 17/1990, de 2 de novembre, de museus. (DOG núm. 1561 de 26.2.1992). Aquest Decret pretenia desenvolupar globalment la llei, però només estableix els paràmetres de la protecció, conservació, difusió i documentació dels museus i regula el Registre de Museus de Catalunya. El Decret determina els requisits tècnics mínims que ha de complir un museu per ser considerat legalment com a tal i ser inscrit en el Registre. Per tant, ha estat l'eina que ha permès instituir el Registre com a llistó i efectuar les inspeccions corresponents per valorar el compliment de les condicions mínimes perquè un museu pugui ser registrat, i per tant accedir a ajuts públics. El Decret inclou una transitòria que concedeix cinc anys de termini als museus per adaptar-se als requisits mínims de la norma, i poder així romandre d'alta al Registre, exactament el mateix termini que preveia la mateixa Llei. Això significa que el Decret, publicat dos anys més tard, prorroga dos anys el termini de la Llei (en total 7 anys). En aquests anys no hi ha hagut convocatòries de subvencions significatives destinades als museus per adaptar-se al Decret i poder accedir al Registre.

Una de les matèries previstes a la Llei (art. 14.1) per a un posterior reglament eren les condicions professionals del personal directiu i tècnic dels museus. Aquesta qüestió va tardar 11 anys a ser normativitzada: finalment es va publicar el Decret 232/2001, de 28 d'agost, sobre el personal tècnic i directiu de museus (DOGC núm. 3471 de 12.9.2001). Va ser objecte d'un període de consultes en què l'AMC va tenir un paper destacat. Una de les raons en el retard era que no se sabia com abordar i establir la formació universitària dels tècnics superiors de museus, atesa la inexistència d'especialitats reconegudes

8. Asclepi. Museu d'Arqueologia de Catalunya. Fotografia: MAC-Barcelona

com a tal a les universitats. Aquesta qüestió va quedar finalment fora del Decret, però almenys es va establir per als museus registrats un mínim obligatori de personal tècnic (un tècnic superior de museus), amb titulació superior universitària, així com la figura del director. Això sí, van establir un doble raser: el tècnic superior de museus ha de ser llicenciat i tenir coneixements «*específics*» de museologia (art. 3.1) -que es concreten en un annex-, mentre que el director ha de ser llicenciat i tenir els coneixements «*necessaris*» sobre museologia i sobre la temàtica del museu (art. 6.1). És evident que el concepte «*necessaris*» és menys exigent que el d'«*específics*». Això va ser molt criticat per l'AMC, ja que permetia allò tan viciat que perdura en el món dels museus: el nomenament de directors potser coneixedors dels continguts i de les col·leccions d'un museu (p.e. professors d'universitat), però totalment aliens a la museologia com a disciplina, que mai no han treballat en museus i que per tant no poden ser considerats tècnics superiors de museus.

Durant els anys 90 s'han publicat altres decrets que desenvolupen reglamentàriament la Llei de manera directa (Decret 289/1991, de 24 de desembre, pel qual es dóna compliment a la disposició addicional sisena de la Llei de museus -DOG. núm. 1546 de 24.1.1992-; és a dir, el decret que regula la subrogació als consells comarcals en aquells museus comarcals en què estava present la Generalitat); que regulen la gestió dels museus propis (Decret 239/1992, de 13 d'octubre, de gestió desconcentrada de museus; DOGC núm. 1666 de 6.11.92); o que modifiquen determinades potestats del conseller respecte dels museus (Resolució de 12 de febrer de 1992, de delegació de competències en el director general del Patrimoni Cultural -DOGC núm. 1563 de 2.3.1992-; i Resolució de 15 de maig de 1992, de delegació de competències del conseller de Cultura en el director general del Patrimoni Cultural –DOGC núm. 1603 de 5.6.92-).

També s'han publicat els decrets que regulen la Junta de Museus: el Decret 289/1993, de 24 de novembre, sobre la composició i el funcionament de la Junta de Museus de Catalunya (DOGC núm. 1829 de 3.12.93, que substitueix el Decret 24/1991), i el Decret 209/1998, de 30 de juliol, de desplegament de les competències de la Junta de Museus de Catalunya (DOGC núm. 2698 de 7.8.98).

La Llei 17/1990 de museus inclou les corresponents disposicions derogatòries que, a més d'enterrar oficialment aquell Decret 190/1981 que recreva la Junta de Museus de Catalunya, que ja hem esmentat, també liquidava formalment la xarxa de museus comarcals (creada pel Decret 222/1982, de 12 de juliol, de creació de la Xarxa de Museus Comarcals de Catalunya; DOGC núm. 248 d'11.8.82).

La Llei de museus fou reformada, quasi diria que subreptíciament, els anys 1998 i 2002. Es tracta d'un episodi poc conegut en el sector. Els articles 22 i 42 de la Llei de museus foren modificats per l'art. 11 de la Llei 25/1998, de 31

de desembre, de mesures administratives, fiscals i d'adaptació a l'euro (DOGC 2797 annex de 31.12.98). L'apartat 3 de la disposició addicional 2a. de la llei de museus fou modificat per l'art. 90 de la llei 31/2002, de 30 de desembre, de mesures fiscals i administratives (DOGC 3791 de 31.12.02). Es tracta d'aspectes menors, però rellevants, relacionats amb els museus nacionals, que després comentarem. Aquesta pràctica, introduir reformes de lleis vigents en la llei d'acompanyament dels pressupostos de cada any i sobre aspectes que res tenen que veure amb el pressupost (quasi sempre són modificacions sobre aspectes organitzatius), era habitual en l'anterior govern, i una manera d'introduir modificacions legislatives massives per sorpresa i sense debat parlamentari específic.

ELS MUSEUS NACIONALS I LES XARXES TEMÀTIQUES

Com és sabut, la Llei de museus de 1990 regula els museus nacionals (art. 19-22) i les seccions de museu nacional (art. 23-24). Els museus nacionals es creen per llei, i la mateixa llei, mitjançant les disposicions addicionals 1 a 4, crea els museus d'Arqueologia de Catalunya, d'Art de Catalunya i de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya, com a museus nacionals. Les seccions de museu nacional són museus del territori que tenen col·leccions que complementen el discurs del museu nacional i que s'incorporen a la seva xarxa temàtica mitjançant conveni amb el seu titular. El museu nacional els proporciona a canvi assessorament i suport tècnic i econòmic.

I és que la Llei de museus dibuixa un sistema de museus de Catalunya força interessant, que malauradament, com veurem després, no ha estat materialitzat. Consisteix a articular inicialment tres xarxes temàtiques de caire disciplinari (art, arqueologia, i ciència i tècnica) encapçalades pel museu nacional i compostes pels museus del territori de la mateixa disciplina que lliurement s'hi adhereixin. A la pràctica es tracta de crear tres sistemes amb tres capçaleres de xarxa.

La Llei ha estat, doncs, un instrument per posar en marxa, fonamentalment, aquestes capçaleres de xarxa. Analitzem cadascuna d'aquestes.

Després de l'aprovació de la Llei, el MNAC, a partir dels fons dels museus de l'Ajuntament (Museus d'Art de Catalunya -MAC- i d'Art Modern –MAM- i Gabinet Numismàtic de Catalunya), aviat va ser una realitat, i el Consorci corresponent, amb un patronat compost paritàriament per l'Ajuntament i la Generalitat (sota la presidència d'aquesta), va ser constituït amb relativa celeritat (Decret 51/1991).

És evident que les administracions no varen analitzar de manera científica quins museus d'art havien de constituir el futur MNAC. L'Ajuntament tenia diverses col·leccions d'art provinents de l'antiga Junta de Museus de

9. Interior del Museu Nacional d'Art de Catalunya.
Fotografia: © de la fotografia: MNAC

Barcelona i de l'antic Museu d'Art de la Ciutadella. Però el nou museu només es constitueix amb les «arts majors» o «belles arts» (pintura i escultura, fonamentalment) del MAC i del MAM i de la Col·lecció Cambó (que ja s'havia incorporat al MAC procedent de la Virreina uns anys abans). Què passa amb les arts «menors»? O és que les col·leccions d'arts decoratives de l'Ajuntament (concentrades fonamentalment al Museu d'Arts Decoratives del Palau de Pedralbes), de vidre, de ceràmica, d'ivori, o de ferro forjat, no són també art català? Doncs aquestes foren excloses de l'acord. Això sí, excepte el Gabinet Numismàtic. Mai vaig entendre per què es van incloure les monedes i no la ceràmica, per exemple (que havia estat en els anys 70 i 80 al Palau Nacional) al nou MNAC. Encara no em quadra com hi ha monedes de tant en tant a l'exposició permanent del MNAC enmig de pintures i escultures, i que hi faltin en canvi objectes com caixes de núvia, mobles, orfebreria, gibrells de terrissa, arquetes d'ivori, ventalls, figures de porcellana, ampolles de vidre, rellotges, o forjats modernistes de ferro. Es va perdre una gran oportunitat per connectar totes les col·leccions de l'art català (que ja havien estat segregades del MAC l'any 1932) en un sol projecte, coherent i modern. El regidor Oriol Bohigas va proposar concentrar totes aquestes col·leccions «menors» en un museu prop del MNAC, a l'antiga fàbrica Casarramona (actual Caixafòrum) i que volia anomenar Museu Folch i Torres d'Arts Decoratives. Finalment, s'ha obert camí un grandíssim projecte d'aixoplugar totes les col·leccions esmentades (Museus d'Arts Decoratives i de Ceràmica, actualment al Palau de Pedralbes, i Museu Tèxtil i de la Indumentària) al nou Museu del Disseny, que està previst construir a la plaça de les Glòries, i que a hores d'ara no té calendari d'execució. Potser la urgència de recuperar el Palau de Pedralbes per a funcions protocol·làries desencallarà el projecte.

Les vicissituds del MNAC en aquest període són força conegudes. El projecte consistia a ubicar dins d'un palau nacional totalment rehabilitat les col·leccions del romànic i del gòtic de l'antic MAC (que feia anys que estaven tancades per obres), així com les del renaixement i barroc, i posteriorment les d'art modern, procedents del Museu de la Ciutadella. El cost de les obres, iniciades als anys 80, amb un polèmic projecte arquitectònic encarregat a Gae Aulenti i un dèbil lideratge dels directors de la institució (Sureda i després Barral), es va disparar, probablement perquè abordar un edifici de l'Exposició Universal de 1929 com el Palau Nacional, i per tant destinat a ser efímer, no podia deixar de ser una empresa inevitablement desorbitada des del punt de vista financer. Així, l'intent de tenir almenys el romànic obert pels Jocs Olímpics de 1992 va fracassar. Només es va enllestir la Sala Oval. Ja sota la direcció d'Eduard Carbonell, el romànic fou inaugurat al desembre de 1994 i, el gòtic al juliol de 1997. Els catalans no hem vist culminat el MNAC fins a la gran inauguració de desembre de 2004, moment en què amb les col·lecciones del renaixement i del barroc i les d'art modern (sense oblidar la col·lecció Cambó i la més recentment incorporada col·lecció Thyssen procedent del monestir de Pedralbes), tota la exposició permanent del Museu es mostra

10. Museu Comarcal de la Garrotxa. Fotografia: Eloi Bonjoch

completa. A més, el MNAC inclou al Palau Nacional la Biblioteca General dels Museus d'Art, el Gabinet Numismàtic, el Gabinet de Dibuixos i Gravats i un nou departament de fotografia.

Una altra polèmica relacionada amb el MNAC ha estat la creació del Museu d'Art Contemporani (MACBA). Barcelona necessitava un museu d'art contemporani, i per això es va construir un nou edifici (iniciat el 1990) que va ser inaugurat –amb unes col·leccions de partida molt discretes- el 1995. El MACBA està gestionat per un consorci constituït el 1989 per la Generalitat, l'Ajuntament i la Fundació MACBA, aquesta darrera composta per empresaris patrocinadors. El problema estava a establir la divisòria cronològica entre el MACBA i el MNAC, qüestió no resolta encara a la pràctica, tot i que la Junta de Museus va instituir la ratlla dels anys 40. En aquests moment subsisteix un «terreny de ningú», atès que la vocació del MACBA és atendre's estrictament a la contemporaneïtat.

Els nous estatuts del MNAC, publicats per l'abril de 2005, reformen la composició del Consorci i donen entrada a un tercer membre de ple dret, el Ministeri de Cultura. El patronat està compost per representants de les tres administracions i per representats d'entitats privades que contribueixen al Museu (Resolució CLT/975/2005, de 9 de març, per la qual es dóna publicitat a l'Acord del Govern de la Generalitat de 22 de febrer de 2005, pel qual s'aproven els Estatuts del Museu Nacional d'Art de Catalunya; DOGC núm. 4362 de 13/04/2005, pàg. 9354). La presència de l'Estat també ha estat un tema polèmic, ja que el Govern de la Generalitat mai va acceptar la seva par-

11. Biblioteca - Museu Víctor Balaguer. Vilanova i la Geltrú. Fotografia: Biblioteca-Museu Víctor Balaguer

ticipació directa en la gestió del Museu, tot i que ha contribuït al llarg d'aquests anys al finançament de les obres. El nou Govern tripartit ha pres finalment la decisió, molt criticada per CiU, d'incorporar el Ministeri al Patronat. Aquests nous estatuts substitueixen els de 2001 (DOGC núm. 3423 de 04/07/2001), que va comportar una gestió més àgil, i que varen reemplaçar els de 1991 (DOGC núm. 1422 de 22.3.1991).

La prioritat del MNAC en aquests anys ha estat, lògicament, les obres i no el seu desplegament territorial mitjançant les seccions. Val a dir que fins ara l'actitud del MNAC ha estat restrictiva en aquesta qüestió. Tot i això, s'han declarat tres museus municipals com a seccions del MNAC (Resolució de 9.11.2000, per la qual es dóna publicitat a l'acord del Govern de 10.10.2000, de declaració com a seccions del Museu Nacional d´Art de Catalunya la Biblioteca-Museu Victor Balaguer, el Museu del Cau Ferrat i el Museu Comarcal de la Garrotxa; DOGC núm. 3271 de 22.11.00).

Si bé l'articulació del MNAC va ser abordada ràpidament per l'Ajuntament i la Generalitat un cop aprovada la llei, i el procés es va posar en marxa de forma sostinguda, tot i el retard de les obres, en el cas del Museu d'Arqueologia de Catalunya, la seva creació va ser materialitzada més tard, a partir dels traspassos de la Diputació de Girona (1992) i de Barcelona (1995), i no es va fer aplicant els terminis o la metodologia prevista per la Llei (aplicació de les LLOT), sinó per acord bilateral, que era el que sempre havia proposat la Diputació, i, jurídicament, l'única via possible.

Primer va tenir lloc l'acord de traspàs amb la Diputació de Girona (Decret 160/1992, de 20 de juliol, pel qual s'aprova el traspàs de museus i serveis museístics de la Diputació de Girona a l'Administració de la Generalitat i als consells comarcals del Gironès, del Pla de l'Estany, del Baix Empordà, de l'Alt Empordà i de la Garrotxa; DOGC núm. 1626 de 31.7.92; amb correcció d'errades al DOGC núm. 1720 de 15.3.93), que incorporava al nou MAC el Museu Arqueològic de Girona (Sant Pere de Galligans) i el monogràfic d'Ullastret. Amb aquests fons inicials, la Generalitat ja pot constituir el nou MAC, tot i mancar-li els museus principals (MAB i Empúries), i es decideix a publicar el 2003 uns estatuts d'un centre que en realitat encara no existeix (Decret 294/2003, de 2 de desembre, pel qual s'aproven els estatuts de l'Entitat Autònoma Museus d'Arqueologia; DOGC núm. 4033 de 18.12.03).

L'acord amb la Diputació de Barcelona no es produeix fins al 1995 i té format d'un acord de «donació» del MAB, Empúries i Olèrdola a la Generalitat, mitjançant un conveni. Formalment no és un traspàs causat per la Llei de museus o per la LLOT (Decret 290/1996, de 23 de juny, pel qual s'aprova la transferència de la Diputació de Barcelona a l'Administració de la Generalitat del Museu Arqueològic de Barcelona i de les Ruïnes d´Empúries i d´Olèrdola i dels seus museus monogràfics -DOGC 2237 de 31.7.96-). Amb aquest acord

12. Façana de Sant Pere de Galligants, seu de Girona del Museu d'Arqueologia de Catalunya. Fotografia: MAC
13. Vista de la cisterna romana. Museu d'Arqueologia de Catalunya-Olèrdola. Fotografia: MAC

finalment s'articula el MAC amb seu central a Montjüic (l'antic MAB) i quatre seus: Empúries, Girona, Ullastret i Olèrdola. Posteriorment s'hi incorpora el Centre d'Arqueologia Subaquàtica de Catalunya (CASC), amb seu a Girona (Pedret). A partir de 1997 s'intenta una coordinació orgànica amb el Museu Nacional Arqueològic de Tarragona (MNAT), que esdevé complexa i que fracassa per qüestions de tipus normatiu i, per descomptat, també personals.

Al contrari del MNAC, el MAC resta estancat des del primer dia, i fins avui. La situació catastròfica de la seu de Barcelona, amb les col·leccions i les reserves sense inventariar, amb una exposició permanent desfasada i amb vitrines brutes i deixades, i, sobretot, amb una part del personal amb una mentalitat retrògrada i reaccionària contrària a l'esperit de servei públic i disposat a boicotejar qualsevol reforma, condiciona negativament el desenvolupament de la seu de Barcelona i de la resta de seus. La situació, heretada de la Diputació, empitjora amb la Generalitat a causa de la indiferència de la institució, la negligència dels directors generals de patrimoni i la incompetència d'alguns directors (R. Batista, M. Molist) al costat de la impotència d'altres (F. Tarrats, JM. Carreté) que no varen poder tirar endavant un projecte renovador per la manca de suport de la Direcció General de Patrimoni. Es van elaborat plans directors de les seus i un ambiciós projecte museogràfic per a la seu de Barcelona (1999), però tot resta al calaix i les inversions han estat mínimes. Fins i tot el MAC no ha estat capaç en els darrers exercicis de gastar-se el

pressupost ordinari de funcionament, i ha tornat molts diners a final d'any, com si no hi haguessin necessitats urgents als centres.

Com hem esmentat anteriorment, la Llei de museus va ser modificada per la porta del darrere a través de les lleis d'acompanyament dels pressupostos dels anys 1998 i 2000. La reforma de l'any 2000 va consistir a modificar l'apartat 3 de la disposició addicional segona, la qual creava l'entitat autònoma Museu d'Arqueologia de Catalunya. Aquesta EA ara és substituïda per una nova EA anomenada Museus d'Arqueologia, que té per objecte «la gestió del MAC i del MNAT». És a dir, s'unifica la gestió dels dos museus en un sol ens anomenat "Museus -en plural- d'Arqueologia", per així intentar resoldre per llei la unitat d'acció entre el MAC i el MNAT que fins ara s'havia intentat *de facto* sense gaire èxit. La Llei de 1990 havia només esbossat la qüestió dient: «s'han d'establir relacions de col·laboració i coordinació amb el MNAT» per part del MAC (apartat 6 de l'addicional 2; per cert, aquest apartat hauria d'haver estat dero-

14

gat per la modificació legal de 2000 i no es va fer). Com que, recordem-ho, el MNAT és de gestió transferida però de titularitat estatal, el Govern no s'havia atrevit a incorporar-lo al MAC com una seu més. Ara el que es proposa és incorporar-lo a un nou ens en igualtat amb el MAC. Els estatuts que desenvolupen la qüestió no apareixen fins al desembre de 2003, *in extremis*, en el mateix DOGC que publica el nom del nou president de la Generalitat (Decret 294/2003 de 2 de desembre pel qual s'aproven els Estatuts de l'Entitat Autònoma Museus d'Arqueologia; DOGC núm. 4033 de 18.12.2003).

Pel que fa a la xarxa territorial, el MAC encara no ha desenvolupat relacions amb futures seccions, tot i que hi ha molts museus territorials interessats (Gavà, Badalona, Banyoles, Guissona, Reus, Mataró, Balaguer, Terrassa...), ni tampoc amb jaciments arqueològics visitables de cara a constituir una futura xarxa de parcs arqueològics, més enllà de l'actual «ruta dels ibers». De moment, prou feina té el MAC no només per tirar endavant les seus pròpies, sinó també per gestionar els jaciments arqueològics propietat de la Generalitat que li han estat assignats en els darrers anys, i sense dotació pressupostària (Molí de l'Espígol de Tornabous, Castellet de Banyoles de Tivissa, el Cogul, el

Coll del Moro de Gandesa). Amb les seus i els jaciments propis, el MAC es podria desplegar raonablement per Barcelona (Olèrdola), Girona (Ullastret i Empúries), i també a Tarragona a través del MNAT, que gestiona directament jaciments com els Munts, la Tabacalera i Centcelles. L'assignatura pendent és la demarcació de Lleida, on la confluència del Museu Arqueològic de l'IEI (Diputació) dins del projecte del Museu de Lleida Diocesà i Comarcal complica enormement el futur desplegament del MAC a Ponent.

El tercer museu nacional creat per la Llei de museus és el Museu de la Ciència i la Tècnica de Catalunya. Aquest museu fou creat a Terrassa el 1985 íntegrament per la Generalitat, sense participació d'altres administracions. El 1982 la Generalitat assumí la proposta (impulsada per l'Associació d'Enginyers de Catalunya) i el 1983 comprà el Vapor Aymerich, Amat i Jover per instal·lar-hi la primera exposició, oberta el 1984. El 1995 s'obrí al públic la totalitat del vapor rehabilitat. Els seus estatuts daten de 1991 (Decret 150/1991, d'1 de juliol, pel qual s'aproven els estatuts del Patronat del Museu de la Ciència i la Tècnica de Catalunya; DOG. núm. 1471 de 24.7.1991).

14. Museu Arqueològic Comarcal de Banyoles. Fotografia: Eloi Bonjoch
15. Vista del Museu d'Història de Catalunya. Fotografia: MHC (Pepo Segura)
16. Museu del Suro de Palafrugell. Fotografia: Arxiu del Museu

Aquest museu ha estat i és un exemple de perseverança i constància, ja que amb recursos limitats i amb un reduït equip -liderat des dels inicis pel seu director Eusebi Casanelles- ha aconseguit posar en marxa de forma modèlica una xarxa de museus de ciència i tècnica al llarg de tot el territori que funciona eficaçment i que és l'exemple a seguir per a la resta de museus nacionals. Sempre he dit que l'audàcia del seu director consistia a anar una mica per davant de la Llei. Així, la xarxa del Museu aviat va quedar composta per tres nivells de centres: les seus pròpies (Terrassa i les fàbriques comprades per la Generalitat: la que està oberta al públic és la Colònia Sedó d'Esparraguera, però n'hi ha d'altres); les seccions de museu nacional, i les entitats col·laboradores (altres museus o col·leccions amb els quals s'acorda una relació estable). En aquests moments, el Sistema Territorial del Museu està compost per 17 centres. Les seccions són actualment tres, corresponents a tres museus municipals concertats des del primer moment, tot i que el conveni no es signà fins al 1998 (Resolució de 3.6.1998, per la qual es dóna publicitat a l'acord del Govern de la Generalitat de 26.5.1998, pel qual el Museu del Suro de Palafrugell, el Museu Comarcal de l´Anoia i el Museu Molí Paperer de Capellades es declaren seccions del Museu de la Ciència i Tècnica de Catalunya; DOGC núm. 2665 de 12.6.98). Pel que fa al Sistema, el decret que el «legalitzà» va aparèixer molt després de la seva creació (Decret 85/1998, de 31 de març, pel qual s'aprova el Reglament del Sistema Territorial del Museu de la Ciència i Tècnica de Catalunya; DOGC núm. 2615 de 7.4.98).

Existeix un museu a Catalunya que per la seva història i continguts és el museu més «nacional» de tots, però que legalment no ha estat declarat com a tal. Ens referim al Museu d'Història de Catalunya. Aquest museu fou creat i inaugurat el 1996 (Decret 47/1996, de 6 de febrer, de creació i d'estructuració del Museu d'Història de Catalunya; DOGC núm. 2171 de 21.2.96) després d'una polèmica decisió presa per la Presidència de la Generalitat. Efectivament, el projecte, que no estava previst en cap programació museística de país, fou pilotat i finançat des de Presidència i no des de Cultura. La iniciativa fou durament criticada des de l'oposició política i des dels sectors professionals. En l'àmbit polític, es desconfiava d'un determinat discurs patriòtic. Per altra banda, els museòlegs del país no enteníem el perquè d'aquest «bolet» i d'aquesta gran inversió en un nou museu -a sobre sense col·leccions-, quan el MNAC estava empantanegat i els museus locals estaven en una situació precària. És per això que demanàvem que s'abordés abans la modernització dels museus catalans ja existents.

La veritat és que el MHC, dirigit primer per JM. Solé Sabaté i actualment per J. Sobrequés, ha disposat d'una exposició permanent eficaç i ha mantingut en aquests anys un programa d'exposicions i d'activitats de cara al públic familiar i escolar molt completa i poderosa. S'ha dotat finalment d'una política d'adquisició de col·leccions, encara feble, i ha explorat la creació al seu redós d'una xarxa de museus d'història local. Finalment, ha estat determinant en el

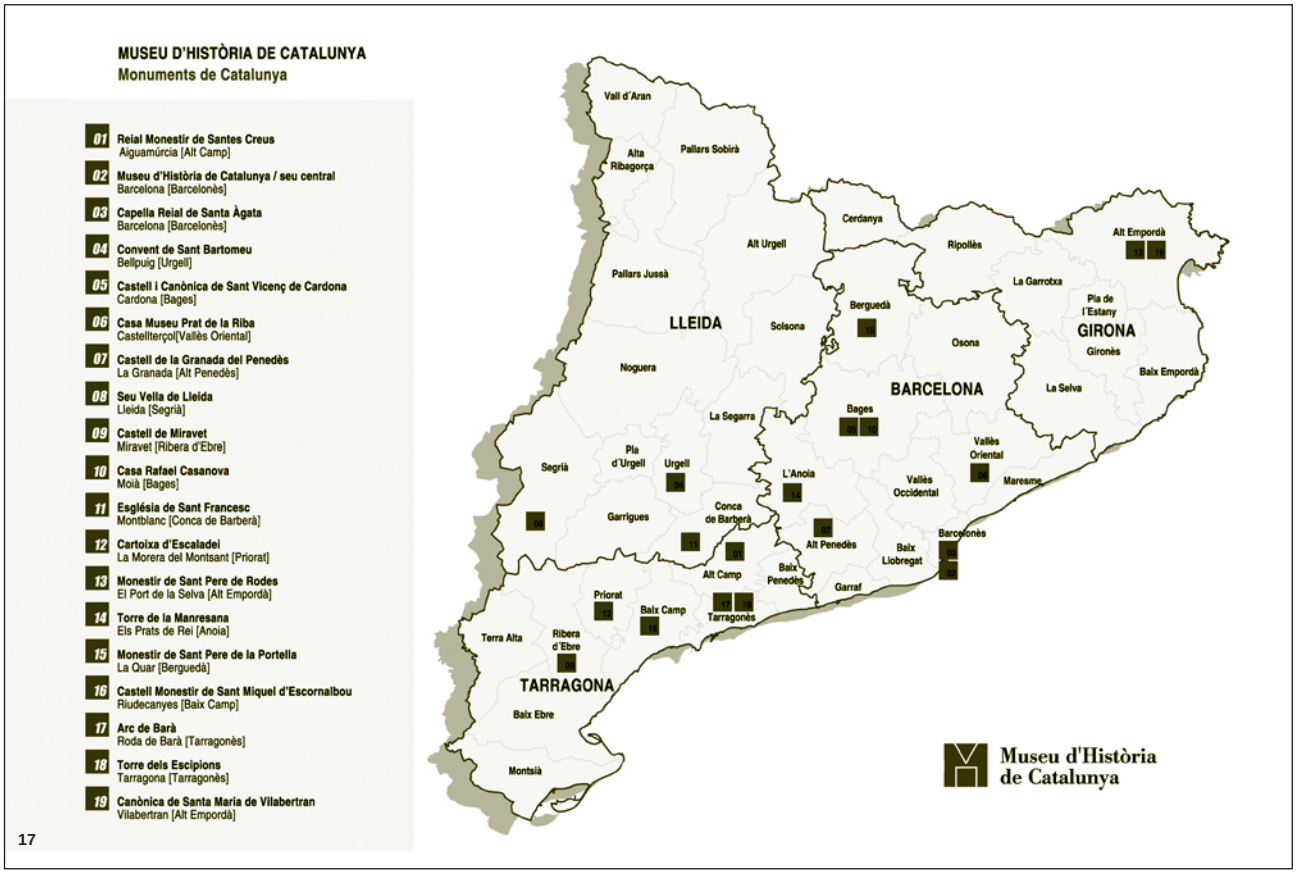

17. Mapa del desplegament territorial del Museu d'Història de Catalunya

procés de creació de nous museus al territori, relacionats amb la història més recent, com el de l'Emigració de Sant Adrià del Besòs o el de l'Exili a la Jonquera. Ara per ara està encara per veure quin paper tindrà el MHC en el projecte de creació del Memorial Democràtic.

El nou Govern de la Generalitat té la intenció de fer del MHC un organisme autònom i declarar-lo com a nacional (ho ha de fer per llei), així com atorgar-li també un caire territorial. En aquest sentit, ja s'ha avançat traspassant-li la gestió dels monuments de la Generalitat que gestionava directament l'Oficina de Gestió de Monuments. Així doncs, des del 2004 el MHC gestiona la Xarxa de Monuments (d'acord amb la disposició addicional 2a. del decret 201/2004 de 24 de febrer de reestructuració parcial del Departament de Cultura; DOGC núm. 4079 de 26.2.04).

Com és sabut, resten dos altres projectes de museus nacionals al calaix des de fa un munt d'anys. Es tracta del Museu de Ciències Naturals i del Museu d'Etnologia, les dues grans disciplines museístiques que resten per articular temàticament. La Junta de Museus ja ha prefigurat la seva constitució, però encara no s'han posat les bases per a la creació efectiva d'aquests dos museus.

18. Museu d'Història de la Ciutat. Girona. Fotografia: Josep M. Oliveras
19 i 20. Museu Història de la Ciutat de Barcelona. Fotografia: MHCB

El pacte del Tinell (l'Acord per a un Govern Catalanista i d'Esquerres que va originar l'actual Govern de la Generalitat) preveu la seva constitució per llei en aquesta legislatura. El Museu d'Història Natural depèn d'un acord amb l'Ajuntament de Barcelona, titular dels grans museus històrics de ciències naturals (Zoologia, Geologia, Jardí Botànic, i també l'Institut Botànic), al qual es sumaria l'Institut de Paleontologia de la Diputació. El Museu d'Etnologia, segons la JMC, tindria un caire més horitzontal i posaria l'èmfasi en la coordinació de tots els centres escampats pel territori.

La Llei de museus de 1990, com hem dit, creava (art. 25-26 de la Llei) una categoria específica de museus per a aquells grans museus d'àmbit català (públics o privats) que no estaven destinats a ser capçaleres de xarxa: els museus d'interès nacional. Aquesta figura estava pensada per als grans museus eclesiàstics. Cal dir que en 15 anys de Llei no s'ha desenvolupat, atès que només un museu ha estat declarat com a tal (Resolució de 9 d'agost de 2001, per la qual es dóna publicitat a l'Acord de Govern de 10 de juliol de 2001 de declaració del Museu Episcopal de Vic com a museu d'interès nacional; DOGC núm. 3496 de 19.10.2001). Cal dir, però, que la JMC va fer la proposta el 1996, i el conveni es va signar el mateix any!. El prop-

Pel que fa als Serveis d'Atenció als Museus (SAM), la situació també és decebedora. Aquesta era una de les propostes més fresques de la llei, perquè permetia que els museus locals rebessin assessorament i suport per part d'uns centres territorials. No es tractava de crear nous equipaments, sinó d'adjudicar aquesta funció a un museu existent i proporcionar-li per conveni els recursos perquè l'exercís per part de la Generalitat. Amb 5 o 6 al llarg del territori n'hi havia prou. Candidats estudiats per la Generalitat no havien faltat (Balaguer, Mataró....). L'únic SAM existent, el de Pedret (Girona), ha estat un fracàs perquè no ha estat dotat per desenvolupar aquestes tasques de suport. De fet ha estat el SAM de Catalunya, almenys pel que fa a dipòsit de materials arqueològics, ja que el fruit de totes les intervencions arqueològiques de Catalunya s'adreçaven a Pedret. La figura dels SAM aviat restà qüestionada per l'anterior govern, i sembla que també ho està per l'actual. És una autèntica llàstima que aquesta figura entri en crisi. Una solució és concertar aquest figura amb les diputacions o amb les futures regions o vegueries. Al cap i a la fi, la funció de suport als museus locals correspon fonamentalment a aquestes administracions locals de segon grau. Un acord semblant s'ha fet amb la Diputació de Barcelona pel que fa a la central regional de biblioteques. Doncs bé, en matèria de museus es podria fer amb l'Oficina de Patrimoni Cultural (OPC) de la Diputació de Barcelona. Ja fa anys que l'OPC exerceix, brillantment per cert, aquesta funció -de SAM- a la província, mitjançant la Xarxa de Museus Locals. Aquesta xarxa ha estat quasi l'única experiència de cooperació horitzontal de museus al nostre país, i per cert força reeixida, tot i que també hi ha hagut altres experiències, com la Ruta del Temps al Pallars o la Mar de Museus nucleada entorn del Museu Marítim de Barcelona.

Pel que fa al Registre de Museus de Catalunya ha funcionat, únicament, per una banda, com a simple inventari, i per l'altra, com a llistó i com a filtre. El que està clar és que no ha estat un instrument d'ordenació dels museus. És evident que aquesta no era la intenció del Registre, ja que per això foren desestimades les propostes d'incorporar a la Llei el mapa de museus com a instrument de planificació. Per tant, durant la vigència de la Llei de museus, no s'ha posat en marxa cap procés d'estudi i anàlisi del panorama museístic del país per valorar i prioritzar les necessitats i les inversions dels museus a escala territorial. El resultat és un gran desequilibri territorial a favor de Barcelona, on es troben la majoria dels grans museus. Per contra, els museus locals no han gaudit per part de la Generalitat de suficients programes de suport que els permetessin adaptar-se a la Llei i modernitzar les seves instal·lacions. En alguns exercicis no va haver-hi cap convocatòria d'ajuts, tot i que la Llei de museus hi obliga. Afortunadament, els museus de la província de Barcelona han tingut almenys el suport de la Diputació. Cal reconèixer, però, algunes apostes importants al territori pel que fa a nous equipaments museístics, concertats entre l'ajuntament corresponent, la Diputació, la Generalitat i fins i tot l'Estat. A la província de Barcelona són dos: les esglésies de Terrassa i les Mines Prehistòriques de Gavà.

Tornant al Registre, aquest ha esdevingut una manera de decidir quins equipaments eren museu a efectes de la Llei i per tant quins tenien dret a rebre ajuts. El Registre es posà en marxa molt tard. De 1995 a 2005 el DOGC ha publicat 13 resolucions amb un total de 102 museus inscrits. Les resolucions classifiquen els museus segons les tipologies que crea la Llei, a vegades de manera discutible, per no dir aleatòria. I de forma summament restrictiva pel que fa a reconèixer museus comarcals.

Finalment, en relació amb el desenvolupament reglamentari, hem de dir que, al contrari de la Llei del patrimoni cultural de Catalunya de 1993, que resta per desplegar (de les 18 matèries previstes per reglament només se n'han publicat 5), la Llei de museus ha estat desplegada, si més no pel que fa a les matèries que en el seu articulat se citaven explícitament com a objecte de posterior reglament. La majoria van ser regulades al Decret 35/1992 ja esmentat, i també al Decret 289/1991 sobre museus comarcals. Pel que fa als estatuts anunciats dels museus nacionals, també han estat promulgats. També foren publicats els decrets de traspassos de les diputacions i els referents a la Junta de Museus de Catalunya, també citats.

Només es va fer esperar el reglament del personal tècnic i directiu de museus, publicat el 2001 (Decret 232/2001) al qual ja hem fet referència. L'AMC també en va fer una meditada valoració. Si bé és cert que el Decret ha servit per arreglar algunes situacions anòmales o per denunciar-les (per exemple, professionals contractats com a tècnics de grau mitjà i no com a superiors, o museus sense director professionalitzat), el fet és que el llistó que posava era força baix (un sol tècnic superior com a mínim) i això no ha ajudat que es milloressin les plantilles en museus que ho necessitaven i que s'ho podien permetre. El que realment ha estat un retrocés és que el Decret consenti que els directors no siguin estrictament tècnics superiors de museus (ja ho hem exposat més amunt), cosa que permet nomenaments de perfil universitari o estrictament polític. De totes maneres, a l'AMC vam respirar quan vam «aconseguir» un tècnic superior de museus com a mínim a temps complet: el projecte de decret deia que havia de ser un tècnic «amb una dedicació mínima de 16 hores a la setmana».

El fet que una llei hagi estat desplegada no significa, però, que hagi estat aplicada. El grau de compliment d'una llei no depèn dels reglaments publicats, sinó de la voluntat política del Govern per desenvolupar-la i de les dotacions econòmiques i els recursos humans que s'hi destinin per portar-la a bon port. Ja hem dit que en aquest sentit la Llei no ha estat desenvolupada, per manca de voluntat política, de model de gestió, de planificació i de recursos.

Si analitzem la Llei article per article, trobarem altres incompliments de la Llei. En matèria de foment de la formació i el reciclatge del personal de museus, funció assignada a la Generalitat (art. 35), no s'ha exercit cap actuació. Sobre el deure de suport i potenciació dels museus locals a càrrec de la

Generalitat (art. 32 i 36), ja hem manifestat anteriorment les deficiències. Tampoc no s'ha acomplert el deure de suport dels consells comarcals als museus municipals (art. 37 b). Tampoc no s'han tingut en compte els municipis a l'hora de crear i gestionar els museus nacionals, d'acord amb la literalitat de l'article 38 d) de la llei, que diu que els ajuntaments han de tenir representació als òrgans de govern dels museus d'administració pública ubicats al terme municipal. També diu l'article 38 e) que els ajuntaments han de ser consultats sobre la creació de museus públics que no siguin de titularitat municipal radicats al terme. Uns incompliments flagrants en els casos del MAC i del MHC. L'Ajuntament de Barcelona, per exemple, ni fou consultat, ni forma part dels òrgans.

Només ens queda valorar la Junta de Museus de Catalunya. La JMC s'ha desplegat normativament de manera ràpida i la seva Comissió Executiva ha tingut durant tots aquests anys una activitat sostinguda i continuada. La seva composició ha millorat des del punt de vista professional (ara els museòlegs ja són majoria; al principi quasi no n'hi havia). Tot i no tenir personalitat jurídica pròpia, la JMC no és un organisme simplement assessor o consultiu, sinó que aplega amplis poders executius que sovint es solapen amb les competències dels òrgans legítims de gestió dels museus, envaint de vegades les legítimes atribucions dels seus titulars. Recordem que la JMC té importants competències en relació amb els museus nacionals: aprovar les memòries i programes d'actuació, proposar els directors i administradors, proposar els museus secció, etc. En aquest sentit, hi ha àrees de confluència entre la JMC i els museus nacionals que xoquen. En canvi, la JMC no ha tingut força moral per condicionar o limitar la proliferació de centres museístics que de vegades no tenen una suficient justificació patrimonial.

CONCLUSIONS: L'IMPACTE DE LA LLEI EN ELS MUSEUS DE CATALUNYA QUINZE ANYS DESPRÉS

És evident que la Llei ha tingut un important impacte en els museus catalans. El panorama museístic de 2005 no és el mateix -afortunadament- que el de 1990. En aquest llarg període s'han perdut oportunitats, ben segur. Però també els museus catalans han avançat quant a serveis, quant a mitjans, quant a usuaris, i molt probablement ho han fet més malgrat la Llei que gràcies a la Llei, i per descomptat molt més gràcies als seus titulars que gràcies a la Generalitat. Però just és reconèixer la contribució complementària del Govern de Catalunya i de la Llei de museus al desenvolupament dels museus catalans durant els darrers 15 anys.

Com a conclusions, em remeto al capítol anterior. Ja hem enumerat els dèficits a bastament. Ara només vull posar els titulars. La Llei de museus de 1990 ha estat la llei dels museus nacionals, no la dels museus locals. La Llei s'ha desenvolupat reglamentàriament i ha estat útil per crear els tres museus nacionals i crear la Junta de Museus, que han funcionat raonablement bé. El

Bibliografia

«L´evolució dels museus de Catalunya». *De Museus, Quaderns de museologia i museografia,* 1, 1er. semestre 1988 (pp. 8-33). Dep. de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona, 1988.

«La llei de Museus de Catalunya». *De Museus, Quaderns de museologia i museografia,* 3, 1992. Dep. de Cultura de la ááGeneralitat de Catalunya. Barcelona, 1992.

GARCÍA, Andrea; MENÉNDEZ, Xavier. «Els Museus a Catalunya 1977-1997» dins de FUNDACIÓ CONGRÉS DE CULTURA CATALANA (DIVERSOS AUTORS). *De les Idees als fets. Reflexions al cap de 20 anys del Congrés de Cultura Catalana.* Edicions 62. Barcelona, 1999 (pp. 243-246)

GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT DE CULTURA. *Llibre blanc dels museus de Catalunya. Criteris per l'organització del patrimoni museístic del país.* Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Barcelona, 1984.

GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT DE CULTURA. *Legislació sobre el patrimoni cultural.* Legislació Temàtica, 7. Generalitat de Catalunya. Barcelona, 1995.

MENÉNDEZ, Xavier. «El marc legislatiu actual del Patrimoni museístic de Catalunya (1980 - 1989)». *AIXA.* Revista anual de La Gabella, Museu Etnològic del Montseny. núm. 2. Pp. 107-121. Actes del *Congrés Català de Museus Locals i Comarcals.* Arbúcies i Olot, 27, 28 i 29 de novembre de 1989. Arbúcies, 1989.

MENÉNDEZ, Xavier. «S'ha iniciat la tramitació parlamentària de la llei de museus (resum de les esmenes presentades)» *Dossier de Museus* núm. 17. Servei de Cultura de la Diputació de Barcelona. juny 1990.

que ha estat un fracàs ha estat el desplegament territorial del sistema de museus de Catalunya: les seccions de museus nacional (mai no em cansaré d'exceptuar el MCTC), els museus d'interès nacional, els serveis d'atenció als museus, el suport als museus locals i l'especificitat dels museus comarcals (que han estat liquidats). Per tant, la Llei s'ha desplegat normativament, però no s'ha aplicat, no s'ha acomplert. Les causes han estat la manca de finançament, la manca de sensibilitat cap al territori i de cooperació amb els poders locals, i en general, la manca de voluntat política.

És inevitable abordar el debat de la reforma de la Llei després de 15 anys. Fa 8 anys l'AMC sostenia que abans d'hipotètiques reformes o de lleis alternatives, el que calia era esgotar el seu articulat. La Llei de museus de 1990, al cap de 15 anys, encara no s'ha desenvolupat, encara no s'ha acomplert. Però es indubtable que ha arribat el moment de plantejar reformar-la en aquesta legislatura, d'acord amb la noves realitats que s'estan gestant.

La primera és la creació del Consell de la Cultura i de les Arts. D'alguna manera la seva existència condiciona la Junta de Museus de Catalunya, i de fet cal buscar l'encaix d'aquesta respecte d'aquella. També pot ser una bona ocasió per replantejar la composició de la JMC i incloure-hi una representació professional.

La segona és la necessitat de crear nous museus nacionals, no només atorgant-li aquesta categoria al MHC, sinó també abordant la creació dels museus nacionals pendents de ciències naturals i d'etnologia.

I en tercer lloc, cal establir noves eines de gestió i de planificació de la realitat museística de Catalunya per desenvolupar doblement les xarxes de museus segons les seves especialitats (vinculant-los verticalment als museus nacionals respectius) i en el marc del seu territori (fomentant la cooperació horitzontal entre ells).

MENÉNDEZ, Xavier. «El Parlament ha aprovat la llei de museus» *Dossier de Museus*. núm. 21. Servei de Cultura de la Diputació de Barcelona. Novembre 1990.

MENÉNDEZ, Xavier. «La Llei de Museus: 6 anys i Sant Tornem-hi». *Butlletí de l'Associació de Museòlegs de Catalunya*. Núm. 3. Octubre-Desembre 1996.

VICENTE GUITART, Carles. «La democràcia i les polítiques municipals de la memòria». *Actes del VII Congrés d'Història Local de Catalunya* «Identitat local i gestió de la memòria» (Barcelona, 28 i 29 de novembre de 2003) pp.81-112. L'Avenç. Barcelona, 2004